

Αργυρό τετράδραχμο Ζάγκλης με παράσταση πλήρης πλοίου, πιθανώς ΣΑΜΑΙΝΑΣ. 494-489 π.Χ. Βερολίνο, Münzkabinett, Staatliches Museum

Αρχαίων ναυπηγήσεις

Άρρηκτα συνδεδεμένο με τη ναυτική ιστορία του νησιού του Πυθαγόρα, το σκαρί του συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο θαυμασμού και έρευνας. Η έκθεση «Το αρχαίο πλοίο ΣΑΜΑΙΝΑ», που πραγματοποιείται στο Ιωνικό Κέντρο μέχρι τις 18 Ιουλίου, μας ταξιδεύει από την αρχαϊκή εποχή ως την ύστερη αρχαιότητα

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΚΩΣΤΑΣ Α. ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ

Στο Ιωνικό Κέντρο χτυπά μέχρι τις 18 Ιουλίου η καρδιά της αρχαίας ναυπηγικής. Στο επίκεντρο το νησί της Σάμου και το αρχαίο πλοίο της, η ΣΑΜΑΙΝΑ. Μια ιστορία μακράωνη, που μας οδηγεί πίσω, στα πρώιμα αρχαϊκά χρόνια. Συγκεκριμένα, η Σάμος ήταν ένα σημαντικό ναυτικό και ναυπηγικό κέντρο του Αιγαίου κατά την αρχαϊκή εποχή. Έφτασε στο απόγειο της ευημερίας της την εποχή του τυράννου Πολυκράτη (538-522 π.Χ.). Ιδιαί-

τερα το Ηραίο της Σάμου ήταν ένας χώρος με θεία δύναμη για τους ανθρώπους της θάλασσας. Πολλά αναθήματα, έως και ολόκληρα καράβια, είχαν αφιερωθεί από τους ναυτικούς στο ναό της Ήρας, για να τους προστατεύει στις θαλασσινές τους περιπέτειες. Η ναυτική υπεροχή του νησιού την εποχή εκείνη είχε συνδεθεί μ' έναν ξεχωριστό τύπο σκάφους, που αναφέρεται με το όνομα ΣΑΜΑΙΝΑ. Σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς, το σκαρί της ΣΑΜΑΙΝΑΣ ήταν διήρης, πιθανώς πεντηκόντορος, και είχε ορισμένες ιδιαίτερες που το έκαναν να ξεχωρίζει από τα άλλα είδη πλοίων. Ήταν φαρδύτερο και βαθύτερο σκάφος απ' ό,τι οι άλλες διήρεις και είχε κατάστρωμα που επεκτεινόταν σ' όλο το μήκος του. Ιδιαίτερα, όμως, είχε επιση-

μανθεί απ' όλους τους αρχαίους συγγραφείς η μορφή της πλήρης, που έμοιαζε με κεφάλι κάπρου, το ρύγχος του οποίου αποτελούσε το έμβολο του πλοίου. Ίσως η μορφή με το κεφάλι του κάπρου να ήταν ένα απλό μορφολογικό στοιχείο, αλλά οι ΣΑΜΑΙΝΕΣ, οι οποίες με «εμβόλους σεσίμωνται», όπως αναφέρει ο Ησύχιος τον 5ο αιώνα μ.Χ., πιθανόν είχαν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στις εμβολοφόρες πλώρες, που τις έκαναν να ξεχωρίζουν από τα άλλα πλοία.

Ο δήμος Πυθαγορείου, στον οποίο βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος του Ηραίου, αναζήτησε με τη βοήθεια ειδικών τα χαρακτηριστικά και τη μορφή που θα έπρεπε να είχε ο αρχαίος τύπος πλοίου που αναφέρεται ως ΣΑΜΑΙΝΑ. Με αφετηρία, λοι-

πόν, τον σχολιασμό ότι τα σκάφη που αναφέρονται με αυτό το όνομα ήταν διήρεις, μελετήθηκαν αναπαραστάσεις πλοίων τις ίδιες περιόδου με δύο σειρές κουπιών. Κάποια από αυτά παρουσιάζουν, επίσης, ζωόμορφη πλήρη και αναμφίβολα πρόκειται για σκάφη τα οποία ανήκουν στην ίδια οικογένεια με τη ΣΑΜΑΙΝΑ.

Η μόνη, ωστόσο, παράσταση που θεωρείται ότι απεικονίζει την πλήρη μιας ΣΑΜΑΙΝΑΣ, είναι αυτή που επαναλαμβάνεται στη μια όψη των νομισμάτων από τη Ζάγκλη της Σικελίας—πρόκειται για τη σημερινή Μεσσήνη, που γύρω στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ ήταν αποικία των Σαμίων. Μετά την ολοκλήρωση της συλλογής των στοιχείων για τη ΣΑΜΑΙΝΑ, σχεδιάστηκε η γάστρα μιας διήρους πεντηκόντο-

Τρισδιάστατο ψηφιακό μοντέλο της γάστρας μιας ΣΑΜΑΙΝΑΣ με αναλογία μήκους προς πλάτος 6:1

Αντίγραφο τμήματος του ναυαγίου στο Yassi Ada. 4ος αιώνας μ.Χ.

Κοντά στη νηίδα Yassi Ada στο Ν.Α. Αιγαίο, βρέθηκε το ναυάγιο ενός εμπορικού σκάφους. Το συνολικό του μήκος υπολογίζεται περίπου 19 μέτρα και το μέγιστο πλάτος 6,6 μέτρα. Η ανασκαφή του ναυαγίου έγινε κυρίως τα έτη 1967-1969, υπό τη διεύθυνση των καθηγητών George Bass και Fr. Van Doorninck. Παρά το γεγονός ότι η κατασκευή του σκάφους ακολουθεί την παλαιότερη τεχνική με τάρμους και εντορμίες, υπάρχουν ιδιομορφίες που καταδεικνύουν μια νέα εξέλιξη στη ναυπηγική τέχνη. Υποχωρεί η σχολαστικότητα με την οποία εφαρμόζονταν οι τάρμοι και οι εντορμίες, το πέτσωμα συνδέεται στο σκελετό με ξύλινα καρφιά και παράλληλα ο σκελετός του σκάφους αρχίζει να παίζει σημαντικότερο ρόλο στη σταθεροποίηση του πετσώματος. Τα αίτια αυτής της εξέλιξης ίσως συνδέονται με την ανάγκη μείωσης του χρόνου εργασίας και του απαιτούμενου όγκου ξυλείας για τη ναυπήγηση ενός σκάφους. Το αντίγραφο παρουσιάζει ένα τμήμα στη μέση του σκάφους όπου φαίνονται οι συνδέσεις με τάρμους και εντορμίες και τα ξύλινα καρφιά που συνδέουν το πέτσωμα με το σκελετό του σκάφους.

Πρόταση αναπαράστασης της γάστρας μιας ΣΑΜΑΙΝΑΣ, σύμφωνα με τις περιγραφές από τα αρχαία κείμενα και τις παραστάσεις συγγενικών σκαφών